

Lymfoedeem in het hoofd-, halsgebied; Doet onbekendheid het de das om?

Auteur: Jeannette Wilschut, huidtherapeute, 24 mei 2007

Samenvatting

Lymfoedeem is een frequent voorkomende complicatie van (behandeling bij) kanker in het hoofd-, halsgebied. Het valt op dat bij deze vorm van lymfoedeem de informatievoorziening zeer minimaal is, terwijl er zeer ernstige complicaties, zoals infecties en huidveranderingen, kunnen optreden wanneer het niet adequaat gediagnosticeerd en behandeld wordt. Uit onderzoek blijkt dat 6 gerenommeerde huisartsen niet bekend zijn met de te adviseren behandelingen in deze situatie. Tevens is niet bekend naar wie deze patiënten doorverwezen dienen te worden. Drie plastisch chirurgen die ook aan dit onderzoek hebben meegewerkt geven aan wel bekend te zijn met de gevaren en behandelmogelijkheden. Dit komt, zo zeggen ze, door hun samenwerking met een huidtherapeut. Meer bekendheid van deze vorm van lymfoedeem en het beroep huidtherapeut, zou de behandeling van patiënten met lymfoedeem in het hoofd-, halsgebied ten goede komen.

Inleiding

Per jaar worden in Nederland ruim 2200 mensen getroffen door kanker in het hoofd-, halsgebied¹. Meestal gaat het om patiënten boven het 40e levensjaar met een plaveiselcarcinoom uitgaande van de slijmvliezen. Roken en alcohol zijn de belangrijkste etiologische factoren. Lymfoedeem is een veel voorkomende complicatie bij oncologische behandelingen.

In dit artikel wordt duidelijk gemaakt waarom het belangrijk is lymfoedeem in het hoofd-, halsgebied adequaat te diagnosticeren en behandelen en geprobeerd antwoord te geven op de vraag waarom het fenomeen zo onbekend is bij huisartsen en specialisten.

Tussen wal en schip

Lymfoedeem is een relatief onbekend fenomeen binnen de geneeskunde. Er bestaat bij hulpverleners veel onbekendheid met betrekking tot de aandoening, voornamelijk omdat het “tussen discipline invalt”, waardoor lymfoedeem vaak niet of laat wordt gediagnosticeerd. Bovendien wordt de zorg hierdoor veelal fragmentarisch aangeboden. Dit blijkt ook uit literatuur. Dat deze omstandigheden de kwaliteit van zorg niet bevorderen, mag duidelijk zijn. Met studies en onderzoeken wordt geprobeerd de achtergesteldheid van lymfoedeem in te halen en duidelijk te maken dat het wel degelijk gevaarlijk is wanneer er niet juist of helemaal niet be- en gehandeld wordt.

Hoofd-, halsgebied

De bekendste vorm van lymfoedeem is die ontstaat in de bovenste extremiteit na een behandeling voor een mammacarcinoom. Helaas is er over lymfoedeem in het hoofd-, halsgebied veel minder informatie te vinden (tabel 1.1) voor patiënten, maar ook voor alle disciplines die hiermee te maken hebben. Hierdoor is het vaak onduidelijk dat manuele lymfedrainage (MLD) (eventueel) in combinatie met lymfetaping, de

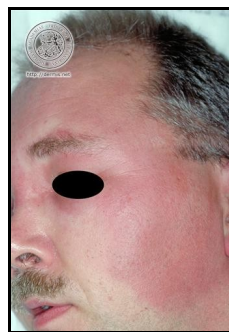
beste manier is om lymfoedeem in het hoofd-, halsgebied te behandelen. De behandelingen behoren uitgevoerd te worden door een huidtherapeut (of fysiotherapeut met een opleiding m.b.t. lymfoedeem). Chirurgische behandeling komt pas in aanmerking als adequate, gecombineerde, niet operatieve behandeling geen resultaat heeft gehad en wordt zeer zelden uitgevoerd.

Zoekopdracht	Totaal aantal hits	Hits in het Nederlands	Afbeeldingen
Lymfoedeem hoofd-, halsgebied	359	355	6
Lymfoedeem gezicht	789	819	54
Lymfoedeem arm	13.000	12.700	114
Lymfoedeem been	851	789	107

Tabel 1.1 Internet onderzoek; uitgevoerd via Google

Complicaties

Lymfoedeem dient adequaat gediagnosticeerd en behandeld te worden om complicaties te voorkomen. Deze lopen uiteen van vervelend voor patiënten tot zelfs levensbedreigend! De complicaties die voorkomen zijn o.a. infecties, zoals erysipelas (afb. 1.2) en cellulitis, diepe veneuze trombose, complicaties van de huid, fibrose, hyperpigmentatie, functieverlies, inflammatie chronica, lymphoma (afb. 1.3) en toenemende pijnⁱⁱ.

Afb. 1.2 Erysipelas

Afb. 1.3 Lymphoma

Conclusie onderzoek

De hoofdvraag van het verslag (gekoppeld aan dit artikel) heeft betrekking op de onbekendheid van de gevaren van lymfoedeem in het hoofd-, halsgebied en het 'doctors delay' wat ontstaat in veel gevallen.

Uit onderzoek, uitgevoerd onder zes huisartsen die allen tussen de 5 en 20 jaar een werkervaring hebben, blijkt dat geen van hen een patiënt met deze vorm van lymfoedeem onder behandeling heeft gehad. Ze geven wel aan bekend te zijn met lymfoedeem in arm of been. De meeste patiënten zouden, binnen twee tot vier dagen, naar de fysiotherapeut doorverwezen worden.

Uit ander onderzoek, gehouden onder drie plastisch chirurgen, blijkt dat zij wél op de hoogte zijn van deze vorm van lymfoedeem, evenals de gevaren en de beste behandelmogelijkheden. Dit komt, zo geven ze zelf aan, door hun intensieve samenwerking met een huidtherapeut gevestigd in hetzelfde ziekenhuis. De patiënten zullen hier zeker baat bij hebben.ⁱⁱⁱ

Aanbevelingen

Het mag dan ook als een taak van iedere huidtherapeut gezien worden om het beroep bekend te maken bij huisartsen, specialisten (en natuurlijk ook bij een breder publiek) en een intensieve samenwerking met deze disciplines mogelijk te maken en te bevorderen.

De Nederlandse Vereniging voor Huidtherapie (NVH) zet zich hier al voor in door vertegenwoordigd te zijn op beurzen en folder en postermateriaal te

leveren aan huidtherapeutische praktijken. Ze hebben tevens een zeer uitgebreide website (www.huidtherapie.nl) waar alle informatie over het beroep, de behandelingen en de vestigingsplaatsen van de praktijken te vinden is. Gezien de kleinschaligheid van dit gehouden onderzoek,

Naast meer bekendheid voor het beroep zijn informatie, aanbevelingen op voorzorgsmaatregelen, preventieve maatregelen en zelfmanagement instructies voor alle patiënten met (risico op) lymfoedeem van belang. Zo krijgen zij meer inzicht in de ernst en prognose van hun aandoening.

Literatuur

- Wilschut, J., Onderzoeksverslag: Lymfoedeem in het hoofd-, halsgebied; Doet onbekendheid het de das om?, Ridderkerk, 2007
- Kwaliteitsinstituut voor de Gezondheidszorg CBO, *Richtlijn lymfoedeem*, Van Zuiden Communications, Alphen aan de Rijn, 2002
- Herpertz. U., *Ödeme und Lymphdrainage : Diagnose und Therapie von Ödemkrankheiten*, Stuttgart [etc.] : Schattauer, 2003

(Een overzicht van alle literatuur is terug te vinden in het onderzoeksverslag)

ⁱ Nederlandse werkgroep hoofd- halstumoren; Nederlandse Kankerregistratie, 1998

ⁱⁱ Een volledig overzicht van alle complicaties is terug te vinden in het onderzoeksverslag.

ⁱⁱⁱ Het volledige onderzoek is terug te vinden in het onderzoeksverslag.